

HLASATEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2023
ROČNÍK 29
NEPRODEJNÉ

10

WWW.PRAHA15.CZ

**SOUTĚŽTE
S HLASATELEM**
strana 5

Dny Prahy 15 se vydařily

Hostivařské šlépěje 7

Bohumil Hübschmann – Ve službě Libušině

V mnoha člancích věnovaných historii Hostivaře se často objevuje jméno jednoho významného pražského rodáka, architekta, urbanisty, publicisty a člena mnoha slohutných spolků i významných státních organizací. Není jím nikdo menší než Bohumil Hübschmann (či jak sám po válce psal – Hypšman). I v našem seriálu už jeho práce nejednou vyplula na povrch, protože tento architekt byl duchovním otcem mnoha prvorepublikových hostivařských továren. Podívejme se dnes do života dalšího neobyčejného člověka spojeného s naší městskou částí.

Bohumil Hübschmann se narodil 10. ledna 1878 ve Školské ulici čp. 1478, kde tehdy jeho otec Antonín vedl krejčovskou dílnu. Antonín s manželkou Annou měli osm dětí, přičemž dobově protežovaná mužská část potomků udělala neobyčejně významné kariéry. Nejstarší Ottokar se věnoval právům a dotáhl to až na místo poslance v Říšské radě, nejmladší Václav se stal úspěšným malířem a ilustrátorem (mnohdy tak i politickým glosátorem), prostřední synové Antonín a Bohumil se nakonec oba rozhodli jít cestou architektury. Speciálně malý Bohouš si však dlouho nebyl jistý, co si pro něj život připravil.

Architekt si do pozdního věku udržel svěžest a nadšení pro práci, nebál se ani veřejně kritizovat stavbu Stalinova pomníku na Letné

Dětství na velkém rynku

Rodina Hübschmannů se několikrát stěhovala, až na dlouho zakotvila v jednom z krásných domů přímo na Staroměstském náměstí (čp. 549), a tak malý chlapec trávil dětství v okolních uličkách (včetně ještě stojícího Židovského Města) a k samotnému „rynků“ si vypěstoval silný osobní

Čtyři Hübschmannova hostivařská díla na jednom snímku z počátku 20. let: sklárny, pekárna s mlýnem, Podhajského strojírna a sušárna dr. Čapka

vztah. „Z oken jsme hleděli na důležité události, neboť na Rynku bylo středisko společenské, slavnostní i trhové,“ vzpomínal Hübschmann na své dětství a na náměstí, kde zejména před Vánoci „bývalo v té době korzo mládeže; na trhu byla burza všech sladkostí, fíků a datlí, levných hraček, jeslí, mikulášů a čertů a ovšem také vánočních stromků“. A připomíná i místní oslavy. „Granátníci a řezníci v bílých zástěrách s plechovými širočinami imponovali nám klukům velkými huňatými čepicemi. Vrchol všeho bylo vyleštěné hasičstvo, jehož velitel měl přilbu celou zlatou!“

Bohumil začal studovat na gymnáziu, ale brzy mu bylo zřejmé, že studia latiny jej ani trochu nespokojují, jeho srdce volalo po kreslení a architektuře. Vyprosil si u otce, že může ústav opustit a přejít na stavební průmyslovou školu. Krejčí prý nerad, ale svolil a Bohumilova životní dráha dostala rázem spád. Školu úspěšně absolvoval, podílel se na přípravách velké výstavy architektury a inženýrství na bubenečském výstavišti a brzy přišla i první spolupráce na projektech v ateliéru Jana Vejrycha (např. škola v Jilemnici, muzeum v Chrudimi). Nicméně pokud chtěl v oboru něco dokázat, musel studovat dál, což znamenalo odjet do Vídně. Tam na Akademii výtvarných umění zprvu pokračoval u profesora Luntze, ale vzápětí jej zlákal přednášky slohutného architekta a urbanisty Otty Wagnera, a tak „přeběhl“ k němu. Jediný Čech mezi Wagnerovými studenty na sebe dokázal brzy upozornit, jeho talent byl nesporný, opakovaně získával ceny, včetně prestižní školní zlaté medaile, o čemž hrdě informovaly i pražské denní listy.

Historik i modernista

Do Prahy se Bohumil roku 1904 vracel jako hotový architekt s nesmrtelným Wagnerovým heslem v hlavě: „Nepraktické nemůže být krásné.“ Ubytoval se v Kaprově ulici a stal se členem spolku Mánes, kde po boku Jana Kotěry spoluzakládal s Gočárem, Hilbertem, Janákem a dalšími ikonami oboru samostatnou buňku architektů. Jako člen týmu se podílel na dokončení secesních skvostů na Václavském náměstí

(hotely Evropa a Meran), ale secese nebyla jeho touhou. Lákaly jej moderní, avantgardnější styly, ne však bezhlavě, vždy s racionálním přístupem a s úspornými formami (připomeňme právě jeho kubismem ovlivněný hostivařský mlýn). Předně šel cestou důstojného novoklasicismu, posléze stále více funkcionalismu, konstruktivismu a purismu. Svě osobní renomé si zajistil dřevěným potravinářským pavilonem na Jubilejní výstavě Obchodní a živnostenské komory, kterou v roce 1908 navštívilo asi dva a půl milionu lidí.

Vedle Mánesu Hübschmann postupně přijal pozice i v mnoha dalších spolcích. Nejvýraznějším se ukázal Klub Za starou Prahu, jehož se stal velmi horlivým členem, a po vzniku republiky dokonce na čas předsedou. „Vždycky oplýval nějakými novými poznatky. Dovedl velmi dobře moderní architekturu přikomponovat do starého prostředí pražského,“ napsal o něm po letech člen klubu a autor knih o staré Praze Emanuel Poche. „Byl člověk oplývající vtipem, humorem a vždycky jsme se s ním dobře zasmáli.“ Hübschmann měl velký dar – cítil a ctil starou architekturu, nebyl přítelem zbrklého bourání a velmi želel zejména nenávratné ztráty Židovského Města, jež přepisoval řádění bestia triumphans (výraz, jímž označil asanaci Vilém Mrštík). Zároveň ale nebyl zaslepený staromilec, nebránil se moderním stavbám ani v centru Prahy, právě naopak, vždy ale s velmi hlubokým rozmyslem a s maximálním porozuměním pro okolí. Donekonečna předělával vlastní návrhy, než je dovedl k dokonalosti a své spokojenosti. Říkal, že je třeba bránit, aby „dílo naší doby nezavinilo rozlomení díla středověkého stavitelského umění“, a upozorňoval na nebezpečí, aby „ve snaze uplatnit jen sebe nezapomínalo na to, co staletí vytvořila a naše dějiny posvětily“. Zamíloval se do Malé Strany a pod jeho dohledem vznikl nádherný – a dodnes poněkud opomíjený – model této čtvrti v poměru 1:200.

Ten „fousatej“ v Hostivaři

Názorově se v Klubu Za starou Prahu občas střetával zejména s historikem umění Zdeňkem Wirthem, který Hübschmanna pro jeho nepře-

hlédnutelný plnovous občas ironicky tituloval „ten fousatej“. Přes mnoho rozdílných názorů k sobě však oba muži cítili velký respekt a Wirth později napsal obsáhlý článek k Hübschmannovým osmdesátinám.

Vraťme se ale ještě do doby vzniku republiky. Architektovo jméno již mělo velký zvuk a věnoval se všem možným typům staveb, navrhoval vily, činžovní domy, obchodní stavby, státní paláce, ale zcela nové obzory mu přinesla práce na akciových mlýnech v Holešovicích. Technické stavby mu učarovaly, a právě to byl moment, který čtyřicetiletého architekta přivedl do Hostivaře, jež zrovna nabírala svůj průmyslový dech na dosud nezastavených plánech u železnice. Hübschmann sem na nějaký čas zaměřil veškerou tvůrčí činnost a v neuvěřitelném tempu podle jeho návrhů vyrostly dodnes nádherné ukázky, jak lze spojit prakticky koncipovanou tovární stavbu s estetickou krásou.

A tak v Hostivaři mohli brzy lidé obdivovat jeho rukopis v podobě budov, jimž jsme se v našem seriálu již věnovali: Pražských skláren, dodnes okouzujícího parního mlýna a pekárny, strojíren Ing. Podhajského (jejich stržení po požáru v roce 2018 a nahrazení standardními halami je obrovskou ztrátou), sušárny dr. Čapka, továrny na úzkokolejně dráhy a vozíky Kaš & Werner (později obráběcí stroje Kameníček), významně se podílel na Štěpánkově továrně na obuv, úpravách firmy na těstoviny J. M. Kašpar, ale zahájil i výstavbu družstevních domů v ulici V Nových domcích. Nikde nebylo na jednom místě postaveno tolik budov podle návrhů Bohumila Hübschmanna jako právě zde v Hostivaři.

Vrcholné dílo – Emauzy

Nemáme prostor k tomu, abychom přiblížili architektovu bohatou práci zevrubněji, ale nemůžeme nezmínit jeho dodnes nejznámější dílo – úpravu prostranství před Emauzy na Rašínově nábřeží. V době asanace starého Podskalí a výstavby mohutné hradby činžovních domů podél Vltavy patřil právě Hübschmann k největším odpůrcům představy, aby tato stěna zahradiła výhled i na Emauzský klášter a kostel. Po několika letech bojů se mu podařilo prosadit své řešení celého prostoru s nízkými budovami (tehdy ministerstva zdravotnictví a sociální péče), jež je dodnes ceněno jako jeho životní dílo a jeden z nejšťastnějších zásahů do staré pražské zástavby.

Hübschmannovy úspěchy, ale hlavně preciznost a odbornost šly ruku v ruce s rostoucím společenským i profesním postavením, zejména si cenil členství ve Státní regulační komisi pro Prahu, díky níž mohl aktivně působit na necitlivé zásahy do podoby prastarého města. Publikoval bezpočet statí, vydal několik knih, hovořil o problematice v rozhlasu, jako své hobby vytvořil řadu návrhů oprav pražských staveb (snad jen proto, aby na tyto chyby upozornil), mnoho času věnoval plánům silniční sítě na levém břehu Vltavy či za války poničené Staroměstské radnici, dokonce je držitelem několika patentů (např. vý-

suvného okna, jehož části se vzájemně pohybují proti sobě jedna dolů, druhá vzhůru).

Z bezpočtu zajímavých projektů můžeme jmenovat židovský dům Chevra kadiša v Josefově, vilu Alfonse Muchy, vlastní rodinnou vilu ve Střešovicích, ale třeba i spolupráci na posledním díle Josefa Václava Myslbeka – pomníku biskupa Jirsíka v Českých Budějovicích (později zničeného nacisty). Je potřeba připsat mu také zásluhy o mnohé, co v Praze díky němu nezmizelo nebo nebylo necitlivě zničeno, patřil například k velkým odpůrcům vybourání Letné, jejíž část měla zmizet prokopáním obrovského údolí.

Historik umění Václav Vilém Štech při vzpomínce na Hübschmanna napsal do svých pamětí: „Poslouchali jsme jeho moudré a střízlivé úvahy o charakteru městského organismu a poukazy, že musí být celkem – nikoliv sbírkou ojedinělých nápadných výkonů. Že je nutno pochopit i procítit povahu celku.“ Takový názor by jistě měl být vytesán do kamene.

Rodinná tragédie

Když v roce 2000 zpovídala redaktorka Marie Homolová potomky pana architekta, podělili se i o některé úsměvné historky z rodinného archivu. „Když chodil po Karlově náměstí, bavili se synové tím, že proti němu střídavě vyráželi s uctivým: ‚Dobry den, pane architektke.‘ Hübschmann, hluboce ponořený do myšlenek, jen mechanicky nadzdvihl klobouk a kluci soutěžili, kolikrát se kterému podaří tátu nacytat, než si všimne a rozdá facky.“ Jaký byl pan architekt? Vždy plně ponořený do práce, přemýšlivý, neobyčejně pilný, do pozdního věku svěží, průbojný, nadmíru vzdělaný, v jádru laskavý, uznalý, ač prý proslul hřímavým hlasem, a byl neústupný diskutér.

V otcových stopách se vydali synové Aleš a Bohumil ml., kteří oba nastoupili cestu architektury. Otec je nenutil – ba naopak, oba chlapci museli nejprve rok pracovat na stavbě, aby jej přesvědčili, že se oboru chtějí věnovat. Do práce navíc vstoupili v době světové krize, ale krok za krokem se uplatňovali a na nejednom projektu spolupracovali i s otcem.

K tragédii došlo na konci války, kdy 5. května 1945 vypuklo Pražské povstání. Nadšení z blížícího se osvobození cítil Aleš Hübschmann tak silně, že chtěl ve Střešovicích hned vyvést československou vlajku. Mezi více než dvěma stovkami kulek, které vyhloubily zářezy ve vilové fasádě, letěly i ty, které osmatřicetiletému architektovi vzaly život. Tehdy si nešťastný otec nechal úředně změnit příjmení na počestněné Hypšman. Přestože byla rodina již po generaci česká, nechtěl mít po zkušenostech s nacisty s Německem společného vůbec nic.

Architekt (stojící zcela vpravo) byl mimo jiné členem Rotary Clubu s mnoha zajímavými osobnostmi, v centru sedí Jan Masaryk, nad ním vlevo stojí Václav M. Havel, zcela vpravo sedí majitel hostivařských strojíren Otakar Podhajský

Kritika Stalinova pomníku

Jenomže nacistický teror vzápětí vystřídala komunistická totalita, rozhodnutá ponížit všechny, kteří za první republiky patřili k elitě národa bez ohledu na to, že to bylo společenské postavení vykoupené tvrdou každodenní prací. A tak byl nyní rodině zabaven majetek, stárnoucímu architektovi, který v revolučním roce 1948 dovršil sedmdesátku a jehož otisky prstů bychom našli na stavbách po celé zemi, bylo dokonce zamítnuto vyplácení důchodu. Bohumil Hypšman se však nevzdával. Znovu dokázal obhájit alespoň část někdejšího postavení, publikovat, komentovat, navrhopvat. Jeho odvahu v době politických perzekucí dokazuje obsáhlá kritika pomníku J. V. Stalina na Letné, kterou roku 1954 publikoval v Ochráně památek. „Zdůraznění velikosti dějinné zřídka kdy se zdařilo a je to v nynější době zastaralým anachronismem,“ píše architekt. „Každý nový pomník má uctít i krásu Prahy, což konečně je požadavek rozhodující. Z toho stanoviska nemůžeme být uspokojeni, neboť není žádoucí, aby Praha byla zalidněna žulovými obry...“

Velikost Hypšmanovy osobnosti nemohli komunisté udusit, díky tomu alespoň občas vycházely články k jeho životním jubileím. V květnu 1958 uspořádali kolegové k architektovým osmdesátinám výstavu jeho celoživotního díla v Obecním domě a roku 1961 se na trhu objevila i dosud jediná obrazová monografie s textem Aloise Kubička. Chystané architektovy paměti, nazvané *Ve službě Libušině*, bohužel dosud nevyšly.

Bohumil Hypšman odešel 3. listopadu 1961 ve věku 83 let. Jeho odkaz žije nejen v tom, co vybudoval po celé zemi, ale také v jeho potomcích a následovcích. Významnou architektkou se stala jeho vnučka Anna, jež se mimo jiné podílela na podobě několika stanic pražského metra, a dnes nese rodinnou vlajku ve stejném oboru nejvýrazněji právník Ing. arch. Tomáš Pavlík (mimo jiné autor rezidence Michelský Park, citlivě řešených novostaveb v rámci staré michelské zástavby) a z nejmladší generace také jeho synovec Jáchym Svoboda. Kdo ví, třeba jednoho dne i oni odevzdají Hostivaři nějaké architektonické skvosty, jakými jsou dodnes továrny jejich slavného předka.

● Lukáš Berný